

Dokument č. 32

Memorandum katolíckych biskupov Predsedníctvu Slovenskej národnej rady z januára 1946

V Nitre 3. 1. 1946

Slávne Predsedníctvo Slovenskej národnej rady.

Katolícky biskupský zbor Slovenska v posledných rokoch častejšie sa obracal na príslušné vládne miesta a v záujme tých, čo trpeli, boli väznení alebo boli prenasledovaní a to bez ohľadu na to, či šlo o katolíkov alebo inovercov. Príklad božského Samaritána a jeho pozitívny príklad nás pobádal a povzbudzoval k tomu, aby sme pozdvihli svoj ochranný hlas v záujme ľudí trpiacich z politických a rasových príčin, a to vtedy, keď sme mohli očakávať za to pre seba rôzne príkoria.

Tento najšľachetnejší vzor všetkých dejín a jeho príkaz vyjadrený v evanjeliu, máme na myslí i teraz, keď úctivo si dovoľujeme odporúčať Vašej blahosklonnosti osud bývalého prezidenta Dr. J. Tisu. Činíme tak nielen preto, že ide o katolíckeho kňaza, ale i preto, lebo riešenie jeho osobnej otázky bude mať ďalekosiahly vplyv na zmýšľanie a chovanie sa čiastky slovenského národa voči obnovenej ČSR a jej predstaviteľom.

Pobáda nás k tomuto kroku i tá všeobecne známa a každým objektívnym posudzovateľom pripúšťaná skutočnosť, že Dr. J. Tiso bol vždy kňaz horlivý, bezúhonného života. Vo svojej rozsiahlej aktivite usiloval sa pracovať pre dobro celku a osobne sa neobohacoval.

Vysluhovať spravodlivosť patrí medzi najťažšie úlohy štátnej moci. Skúsenosť dokazuje, že táto chústivá úloha sa priťažuje, keď ide o súdenie politických previnení. Dejiny učia, koľko osudných omylov sa stalo práve pri politických procesoch, čo vyplýva z chústivej úlohy nestrannne posudzovať činnosť politického odporcu. Preto nie je zriedkavosťou, že po vynesení prísnych rozsudkov v politických procesoch sa prv - neskôr volalo po ich revízii.

Pri posudzovaní činnosti najmä politického činiteľa majú byť smerodajné i jeho úmysly. Väčšina slovenského národa je s nami presvedčená, že úmysly Dr. J. Tisu pri verejnej činnosti boli tie najlepšie.

Zaiste sa vyskytli i chyby a katolícki biskupi Slovenska neopomenuli ani vtedy upozorniť na ne. No, žiada sa uviesť všeobecne známa skúsenosť, že aj tí najobratnejší verejní politickí činitelia urobili často veľmi závažné chyby. Napriek tomu nezaujatý pozorovateľ - či súčasník, či historik - vie vyniesť celkový úsudok len vtedy, keď zhodnotí i to, čo pozitívneho a dobrého vykonali. A tento klad často vyváži chyby, do ktorých vo svojej slabosti upadli. Nebude od vecí pozrieť si aj z iného hľadiska na tie chyby, ktoré sa pripisujú Dr. J. Tisovi. Úctivo poukážeme aspoň niektoré okolnosti.

Po najnovších vyhláseniach terajších vládnych činiteľov už hneď žilinské udalosti z októbra 1938 stavajú sa do iného svetla, než ako to jednostranná propaganda chce verejnosti nahovoriť, ba i v tlači bolo poukázané na to, že v týchto politických zmenách účasť mali takmer všetky politické strany.

Žiada sa tu pripomenúť i ten závažný dokument, ktorý práve teraz bol zverejnený pri známom norimberskom procese, ide o list bývalého maďarského ríšskeho správcu, ktorý bol poslal do Berlína 13. 3. 1939. Táto závažná okolnosť zasa celkom iný význam dáva rozhodnutiu Dr. J. Tisu a ostatných vtedajších činiteľov 14. 3. 1939. Prichodí zamyslieť sa nad tým, čo by sa stalo so slovenským národom, keby plán Horthyho bol zvíťazil?

Máme tiež vedomosť o tom, že po vynesení protižidovských opatrení Dr. J. Tiso bol ochotný zriecť sa prezidentstva. Ak tak neučinil, stalo sa to preto, že sa snažil jednak hatiť, jednak mierniť účinky týchto opatrení, jednak zabrániť väčšiemu zlu. Hodno uvážiť, že čo nevedel prekaziť vo väčšom a nenávisťnejšom Maďarsku rišsky správca - to nebol v stave prekaziť ani Dr. J. Tiso. Po uvážení všetkých okolností pri časovom postupe aj iné pranieroval politické chyby - ako vojna na východe, udalosti okolo 29. 8. 1944 - budú možno ináč posudzované, ako to jednostranná propaganda robí.

Celá slovenská verejnosť s pozornosťou sleduje vývin udalostí okolo Dr. J. Tisu a vo väčšine zaujíma záporný postoj voči snahám, ktoré chcú vyvolať nenávisť voči jeho osobe. Tým sa len zväčšuje neblahé trieštenie národa, ktorý najmä teraz mal by sa zjednotiť a vypäť všetky sily pre budovateľskú prácu. Bude patriť štátnej prezieravosti a veľmi poslúži pokoju národa, keď prípad Dr. J. Tisu vyrieši sa spôsobom šetrným a nie bezohľadnou tvrdosťou. Tieto vyššie zretele nás pobádajú k tomu, aby sme úctivo predložili na láskavé uváženie a prajné vybavenie svoju prosbu.

S výrazom hlbokej úcty

Bratislava dňa 8. 1. 1946

Dr. Karol Kmeťko, Jozef Čársky, Dr. Andrej Škrábik, Dr. Jozef Tomanoczy, Dr. Karol Jantusch, Dr. Eduard Nécsey

Partizán, č. 23, 16. 6. 1946, Sloboda, 27. 6. 1946

Dokument č. 33

Hlásenie tajomníka Zväzu slovenských partizánov S. Falt'ana z januára 1946 predsedovi Zboru povereníkov K. Šmidkemu

Zväz partizánov na Slovensku

Ústredný sekretariát

Titl.

s.(údruh) Šmidke

predseda Zboru povereníkov

Bratislava

Zasielam Ti hlásenie o partizánskej situácii. Prosím Ťa čo je v Tvojej moci, aby si urobil nápravu.

Bojnická konferencia slovenských partizánov bola jasným dôkazom toho, že slovenskí partizáni sú ešte výbojní a že masy partizánov sú nie spokojní s polovičatým riešením odkazu Slovenského národného povstania, či je to už očista verejného života, poz.(emková) reforma, soc.(iálne) vymoženosti a taktiež partizánske otázky.

Demokratická strana si je toho vedomá, že doterajším svojim jednaním si proti sebe poštvala partizánov. Vedomá si je tiež, že svojim programom nezíska pre seba partizánov. Taktiež elementy pracujúce proti Sov. zväzu a proti vplyvu z východu vidia v partizánskych masách